

Kad ljubiš žensku što puši – to ti je kao da ližeš pepeljaru.

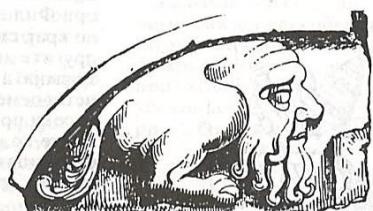
вање минува низ нивната Станица точно во 21.10 часот.

Флечер застана под сведеното него. Да доагањето на возот имаше точно уште девет минути...

Одеднаш го слушна свирежот на локомотивата. Потоа од дечината ја здогледа композицијата што јуреше со деведесет километри на час. Флечер без размислување ја сврте свртницата. Возот тргна по споредниот колосек. Фаражата се најжи и го очекуваше.

»Могуќно ли е? Могуќно?« викаше шефот на Станицата трајќи кон Флечера. Потоа му пријде, го гушна и уште долго тој гушкаше: »Убав мој!« викаше, »Флечер бе, факман! Најарен скртничар си бил ти на веколк! Потоа со двете рце го поткренава и пак го спушти на земја. »Судиро е избегнат! Алал вера!«

Флечер дури тогаш го забележа дугиот воз што зазбифтан исчезнуваше по главниот колосек во спротивна насока. Секавично се сврте.

Старата гаража се уште стоеше на своето место најжана, а многу горе, над неа, по небесните шини, елегантно јуреше неговиот воз. Потоа дотрача другите службеници, оние исти подлзу — кишто за атер на шефот му се подсмеава и го потчењува. Го прашаа со која рака је свртил свртницата а бидејќи тој молчеше тие му ги бачува обете. Одеднаш се виде себе си во големата сала на градското собрание и тоа седнат на почасно место. Еден човек, а му се стори дека е лично претседателот на градот, му држаше здравице. Потоа две убави девојки со рамни кркни и крупни очи му подарија букети цвеќе и го бакнаа право во уста. Тројцата најдобри уметници од градот му направија портрет на лицето место но, бидејќи носот воопшто не му се допадна тие му се извинија, донесоа ново платно и повторно го насликаа. Одеднаш, од длабочината на салата се појави Флечерка, здрав и наслеен, во долг фустан со рашириени раце прииде и седна до него. Флечер не знаеше што е среќа и веруваше дека ако таа постои тогаш мора вака да изгледа. Потоа му напишаа огромна благодарница и му ги предадоа клучевите од колата — дар од градоза свој смел свртничар. Флечер ја зграби Флечерка а таа никако не го припушташе. Тука јавко пред сите го љубеше. Потоа влегоа во колата. Флечер му се заблагодари на личниот шофер што му беше ставен на располагањето дадбогата напојница и го отпусти. Претседателот лично му посака добар провод а сите други весело им мавтаа. Флечер се заблагодари според книгата двесте и дванаесет од неговата листа во која што беа описаны сите начини на учтиво однесување. Потоа им отпоздрави на сите со раката и истотот тоа го стори и Флечерка. Флечер го зграби воланот а Флечерка бесправно се разглуваше крај него. Јуреа по автопатот. Флечер притисна на гаста и ја зголеми брзината на двесет километри на час. Флечерка, раскомотена, се кикоташе крај него. Флечер забележа црна прегра на патот. Притисна на свирката...

Флечер го слушна свирежот од локомотивата. Стоеше и натаму до свртницата а часот беше точно 21.10. По малку од дечината ја здогледа композицијата што јуреше со деведесет километри на час. Погледна во небото. Неговата звезда се издвои и падна а набото потемне. Возот наближуваше. Гаражата се најжи и го очекуваше.

Ja сврте свртницата.

iz najnovije hrvatske (smehovne) proze

zamislite duhovitu priču, kako je to neobična pojava

julijana matanović

Još samo prije nekoliko mjeseci vjerovala sam kako će mi književnost uvijek uspijevati osigurati suguran prostor u koji će moći utrčati prekinuvši jedan od vlastitih životnih bijegova. Danas čitam novi Tribuson roman, čija se zabavnost i uspjesna krimična realizacija poodrazumijevaju, ali ja bih, iskreno rečeno, bila puno sretniji čitatelj kada ne bih prepoznavala svakodnevnu zbilju koja je Tribusonu poslužila kao inspirativna literarna grada. Bilo bi lijepo da je po indikatorima prisutnim u paragrafu: »Anarhična gibanja ogromnih razmjera tamo u, sa sada, dalekoj Crnoj Gori, medusobna optuživanja, štrajkovi i demonstracije, začinjeni poskupljenjima, nestasicom, i strmoglavim padom standarda u mračno bespuće siromaštva...« »jasno« da je riječ o romanu koji ulazi u kontekst autorove fantastičarske faze, te da smo mi stvarni čitatelji recipirali teksci povlaštenim položajem »recipijenta u fantazmi«. I kako se svi nalazimo u posljednjem mjesecu posljednje godine desetljeća, upitujem se o nekim glavnim karakteristikama literature uz koju sam kao čitatelj odrastala, prolazeći kroz prve i nadolazeće stabilizacije godine.

Gоворили smo o različitosti pisama i nastupajućim generacijama, prepoznavali koordinatore koji su otvarali zelenu svjetla na traci nazvanoj »dominant model« i istovremeno upućivali na dodatni vozni potes one koji nisu ispunjavali zahtjeve vladajućeg ukusa. Koliko smo se uz književne tekstove i zabavljalici, i da li smo se uz neke od njih i nasmljili?

Vjerujem da je snažnija pohvala izrečena autoru rečenicom »Baš sam se uz tvolu »Teorijsku gramatiku« dobro nasmijala«, naravno odaslanom brojnim i različitim bojama glasova, negoli li pisanjem jedne ozbiljne kritičke analize koja će ulaziti i u žanrovsко određenje svačake priče u knjigu, promatrati gorovne perspektive, promjene pripovjedača itd. Istovremeno, uvjerenja sam da bi danas jedan pisac dnevnik kao popratni materijal njegove objelodanjene knjige mogao biti duhoviti od samog uknjiženog naslova. Svakako, ako bi u njega bili unešeni i podaci o visini autorskog honorara, visini naklade, broju čitatelja, površini radnog stola u piscuvi višesobnom stanu. Bojim se samo da bismo takvom dnevničkom tekstu pridružili žanr tragikomicnog, a smijeh nastao reakcijom na pročitane podatke imenovani onim istrošenim, ali uvijek odgovarajućim terminom »smijeha kroz suze«.

Budući da nam je do periodizacijske natuknice »književnost devetdesetih« ostalo još malo vremena, mislim da se svi slažemo kako bi bilo upravo sjajno da vam ovako za kraj, predložim i nekoliko vrednih tekstova nastalih u vremenu osamdesetih. I sada: zamislite duhovitu priču. Odgovorate li: *kako je to neobična pojava?*

Kada je 1954. godine Vladimir Kovačić objavio izbor hrvatske proze pod naslovom *Hrvatski humoristi*, uključivši u njega čak i odlomak romana »U registraturi«, Ante Kovačića (onaj dio o školovanju Ivice Kičmanovića) zapisao je u svom pogovoru kao priredivač i sljedeće: »Pri izboru gradiva za ovu zbirku rukovodili smo se u prvom redu načelom, da od hrvatskih pisaca uvrstimo one, koji su se istakli, uz svoj ostali književni rad, i kao humoristi (a nisu, možda, napisali svega jednu humoresku); zatim, odabirući od svakog pisca samo jednu pripovijest, nastojali smo odabrati takvu, koja je najbliža i najpriступačnija našim danasnjim čitaocima, a pogotovo onima na našem selu. Ova knjiga je zato zbirka hrvatskih humorista, koja nema antologisku namjeru, nego želi da postigne gore spomenutu svrhu.« (1)

Moj prijedlog »duhovitih tekstova« dan je pozicijom stvarnog čitatelja, i on je, podrazumijeva se, samo jedan od rezultata doživljaja određenog literarnog predloška.(2) Ne ulazim zbog toga u precizniju detektiranja smješnog, pa tekstove, »razvrstane« u nekoliko grupa (preuzimane u cijelosti ili predstavljene ulomkom), pratim samo kratkim komentaram.

1. Hrvatski humoristi, uredio i pogovor napisao Vladimir Kovačić Seljačka sloga, Zagreb 1954, str. 250

2. Izbor je vrlo sužen. Dakako, da se uz sve grupe moglo spomenuti još tekstova i još autora. Npr. uz parodiranje žanra i Dubravku Ugresić (Život je bajka) i Carmen Klein (Izuzetno nadahnuta bajka pogovoru (i predgovoru)), uz dosjetku i one brojne minimaliste koji su nas kratko nasmijavali u osamdesetim. Ali, ova anketa imala je samo jednog ispitnika koji je ostvareo, zasigurno, svoj trenutan doživljaj teksta.

*Ne pijem vodu,
jer se u njoj ribe ševe.*

I GRUPA

Termini intertekstualnost i intermedijalnost toliko se upotrebljavaju u dnešnjim napisima o književnosti da su se svojom optičajnom dinamikom gotovo približili brojci koja je rezultat učestalosti upotrebe pojmove »inflacija« i »kriza medijske komunikacije« u dnevnom potrošačkom rječniku svakog prošječnog Jugoslavena. Jasno je i da je **parodija** nastala kao rezultat komunikacije s nekim već postojecim tekstom, zahvaljujući intertekstualnim potraga. Ona, dakle, računa na čitateljevo poznavanje parodiranog predloška, ili na recipientovo poznavanje zakona koji vladaju određenim literarnim žanrom, da bi »humorno« ostvarila **udarnim mjestom razlike**. Tako će **Predrag Vrbec** u jednom minimalističkom tekstu iskoristiti formu crkvenog govorništva kako bi njome indicirao nesuglasnost naslova i teksta koji će uslijediti.

Prvu grupu tekstova oprimirujem:

- a) prozom **Davora Slamniga** koja parodira književne žanrove (esej)
 b) »dvoforsiranom« prozom **Dragana Ogurlića** i **Edija Jurkovića** koja koristi iskustvo drugog medija i već u naslovu osigurava prostor duhovite razlike

kako se prevodi poezija davor slamnig

Najteži zadatak za svakog prevodioca predstavlja prevodenje vezanog stiha. Jer dobro znamo da postoji jedna osjetljiva razlika izme-

rambo na pecanju dragan ogurlić

Rambo se najprije osvrnuo lijevo i desno. Oprezno i hladno. Vjetar se stišao. Jedino što se moglo čuti u prašumi Kon-Doa bilo je žuborenje rjećice. Zavaljen između dva kamenja, on izvadi pribor. Kamenje ga je donekle štilito s leda. Ručni bacac M-23 polegnut u kutu improviziranog zakona bio je zakočen. Napet kao struna, on započne s pecanjem.

I drhtaj štapa. Neka riba zakačila se na njegov mamac. Smetao mu je šum rjećice, jer od njega nije mogao osluškivati. On se opet osvrne ulijevo, pa udesno, pogleda unatrag. Štap se cimao kuo sumanut. Ovoga puta je znao — nije usamljen.

Odlozivši štap za pecanje, Rambo prihvati ručni bacac. Čvrst stisak i osmatranje. Za trenutak pomisli da je opkoljen i on otvoriti četvere oči. Na trideset metara od njega, u gustišu. Rambo primijeti micanje žbuna. Još neće zapucati. »Damned«, ustanovi, nezaštićen je sprijeda. Pravo mjesto za stupicu, pomisli i otkoči ubitacan stroj.

Sad je bilo sigurno da ga vijetnamci promatraju duže vrijeme. Ipak neće prvi zapucati! Moglo bi biti kobno. Najblize trsje i dalje se micalo. Lijevom rukom on prihvati ručnu bombu. Strpljenje ga je izdavalo. Uhvaćena riba, koju možda nikad neće okusiti. I napokon, on baci bombu u pravcu grmlja koje se treslo. Uz strahovitu eksploziju Rambo vidje priliku verpa koji je poletio zrakom i strovalio se nekoliko metara od njegova zaklona.

— Oh, shit. To je dakle to. Vepar! — izusti s olakšanjem. Uhvaćena riba još se uvijek trzala. On je izvuče i usmrti odsječnim udarcem. Štuka, teška barem kilogram.

Ulov je bio izvrstan. Bolje razmislivši, sada ima hrane za nekoliko dana. I tada Rambou proradi savjest, sjeti se najednom Grizlja Adamsa koga je gledao na TV i reče si: »Rambo, ubio si dvije nedužne životinje. Što ti je to trebalo?« U blizini opazi laticu megatonika. To će ručati, odluči. Zatim sahranji nedužne životinje i krene dalje u nove avanture.

du poezije i proze. A to je da se poezija piše malo po malo u uredne kratke redove približno jednake duljine (pa dupli prored svakako

rambo na pecanju edo jurković

Nakon povratka iz Nikaragve, gdje je zapazio 14 sela, minirao dva gradića, pomeo sedam vojnih logora i pobio ukupno 1438 vojnika i 674 civilna lica, Rambo odlazi na feriju. Odlučio se za sjeverni Jadran, gdje navodno ima dobre ribe, a mještani su gostoljubivi. Unajmio je kamp-prikolicu u Medveji, a dane je provodio, trčći do vrha Učke dva puta dnevno i jednom noću, jedreći na dasci i nabacujući kamenje za novi lukobran (u dogovoru s Turističkim savezom). Posebno je odvajao vrijeme da svakodnevno prije svitanja ode na ribe. Prva tri dana čucao je na stijeni i strpljivo cimao. Kako to nije donijelo rezultata, kasnije je, koristeći surf, ješku bacao nasred Velikih vrata. Opet bez uspjeha. Lokalni ribari su ga već pomalo zadirkivali, no on i dalje nije tražio njihove savjete. Uostalom, on je Rambo. Šesnaestog dana puškao mu je film i ponio je pušku. Roneći na dah došao je do Cresa, ali u mraku nije ništa vido. Gostionica na Porozinama preporučio mu je da pokuša u vranskom jezeru, gdje mu lovina teško može pobjeći. Neuspjesi su se medutim redali jedan za drugim; zaronivši u jezero izronio je u jednom bunaru izmedu Veprinca i Opatije. Dok je harpunom prolazio glavnom opatijskom ulicom, turisti su pokušavali dobiti autogram, no on ih je redom odbijao. Kulminacija je bila na Punta Kolovi gdje ga je presepla vojna patrola i oduzela mu harpu.

Danima je sjedio utučen na žalu u Medveji i promatrao šačicu ribara kako iznose na kašte plavu i bijelu ribu, a bilo je tu i drugog moriskog voća. Riblji smrad usadio mu se u nos, što se jednom pokazalo presudnim — napokon je nanjušio ribu. Zaplijavao je oštar kraul prema sredini Riječkog zaljeva gdje je presreo koču. Bez mnogo razmišljanja pobacao je posadu u more i oteglio plijen do svoje kamp-kućice. Većinu je ulova bacio, a bolje komade opiočio na gradele. Uostalom, tu vijest prenijele su sve svjetske agencije.

Ogurlić-Jurković »Paralelni slalom«, Republika, XLV, 1989. 7 — 8

malo), a proza na brzinu, u monotone ravnomerne redove koji idu preko cijele stranice knjige, osim što je možda svaki deseti ili dvanaesti eventualno nešto kraći s desne strane. Ma dobro, obično je onaj red koji slijedi iza togu koji je kraći s desne strane malo, sasvim malo kraći s lijeve strane. Ali to jedva spašava prozu.

Ne mislim se upuštati u tanane diskusije o književnim rodovima. Uostalom, takve diskusije uvijek na kraju dovedu do pitanja čovjekove biti, a to pitanje sam već obradio u drugim esejima. Pjesma je kraći tekst koji je zvukovno vezan. To je pjesma po definiciji onih koji se nisu naučili držati usta na miru kad čitaju. Za nas normalne, bez tih tikova, vrijedi moja superorna gore napisana definicija. (Rekli su mi da nije tautologija ako upotrijebim i »superiora« i »gore napisana«.)

I još da dodam da je materijalna korist od njih (pjesama) malena, ili nikakva, pa se autor i ne žuri da ih objavi. Radije ih prikrpa nekom svom proznom djelu, da ima više kartica. Ali pazite, za mene je miješati poeziju i prozu isto što i miješati pivo i lozovaču. Efekt je snažan, ali nezdrav. A ujutru znade zaboliti glava.

Pokazat ću vam kako se prevodi poezija (kao što sam već u samom naslovu ovog esaja nagovijestio). Za prevodenje poezije treba imati supitan osjećaj za jezik. Doslovnost je nevažna, radi se o kovanju doživljajnog čekića u drugu, a opet prvoj ekvisemantnu formu. Ukratko, Prevodilac mora postati Pjesnik.

Kao primjer uzet ćemo jednu kompleksnu pjesmu, a puno imagiformnih nivoa:

*Mary had a little lamb
It's fleece was white as snow
And everywhere that Mary went
The lamb was sure to go*

(Nursery Rhyme)

U prvom stihu ne vidimo nekakvih većih problema. Zadovoljiti će jednostavan, čist, vjezan prijevod: »Mary je imala malo janjetine«. Međutim, već i tu možemo ići dalje, u kreativizaciju prevodilačkog posla. »Mary-Jane«, u američkom slengu znači marihuana, a na istom slengu marihuana znače i riječi »grass« (trava) i »pot« (lonac). Možda je Rhyme računao na tu tananu asocijaciju na lonac, koju riječ »Mary« budi kod američkog čitaoca. Ako i to želimo ukomponirati u naš prijevod, previdimo prvi stih ovakvo: »Mary je imala malo kuhane ovčetine«.

Ako drugi stih prevedemo kao »Bijele kao snijeg bjehu njene buhe«, napravili smo ozbiljan propust. Nismo uočili da je pjesnik namjerno upotrijebio krivi oblik glagola »to be« (stavio je »was« umjesto »were«). Tako je njegov jezik postao grublji, narodskiji. Predlažem, kao moguću soluciju, »Picajzli su joj bili bledi kaj-krapa«.

Treći bi stih u doslovnom prijevodu glasio: »Svugdje je išla ta Mary«, ali naš jezik u toj rečenici ne odražava duboki prijekor koji buntovni Rhyme upućuje Mary, ženama općenito, a modža i — kričanstvu (Mary — Marija). Budući da duboko suosjećam s Nurseryjem (koje i osobno poznam), taj stih odlučno previdim s »Mary se kurvala«.

U zadnjem stihu imamo najočitiji primjer Rhymeova umjetničkog genija, jer tu završnim stihom postiže jednu upečatljivu viziju kojom zakružuje i osmišljava cijelu pjesmu: »Zato nije ni čudo što je ovca crkla«. (Upotrijebio sam »crkla« umjesto »umrla« da bih zadovoljio zahtjeve forme, tj. da ostvarim rimu između četvrtog i drugog stiha.)

Iz knjige »Čudovišta«, CDD, Zgb. 1981.

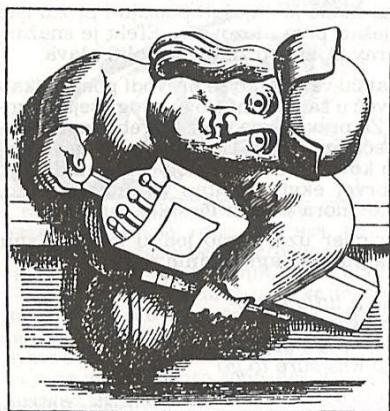
*Intelektualac je onaj ko sluša klasičnu muziku
a pri tom ne misli na čevapčiće.*

polja 521

II GRUPA

Koliko je meni poznato još uvijek nije objelodanjen tekst koji bi preciznije opisao prozne generacije koje čine suvremenu hrvatsku prozu i koji bi njima pridružio odredene poetičke modele. Ili su zajista prozaisti toliko različiti da im se neka zajednička polja osim onog na kojemu su se okupili »trivijalci« i ne mogu odrediti? Pjesništvo, za razliku od prozognog ispisa iste nacionalne literature, uspjelo je definirati neke najzastupljenije odvjetke suvremenog stila. Tako su o poeziji dosjetke već napisani brojni kritički i teorijski napisani, a *proza dosjetke* veživala se samo uz objelodanjivanje minimalističkih proza koje su bivale kratkog daha, ali su uviđaj uspjevale zasmijati. Jedne su, slično parodiji, računale na poznavanje drugog teksta, ili, češće, književnog života. Npr. u *Djevojčici sa žigicama* Zorice Radaković naglo »se sudara«, rekao bi McGhree (3) naslov s udarnim krajem koji upućuje na jednu, tada već i u svakodnevnom govorenju prepričavanu kritiku upućenu Branku Malešu. U drugih se dosjetku realizira na strukturalnoj [Bužek] i najčešće, crno-humornoj, tematskoj kombinatorici [Valentić, Gregorić].

3. usp. McGhee P. E.: *Humor, Its Origin and Development* Francisco, Freeman W. H. and Company, 1979.

devojčica sa šibicama zorica radaković

Spuštao se mrak i snijeg je padao sve gušće. Djevojčica sa šibicama je drhtala. Puhalo je u promrzle ručice iako joj je dah postajao sve hladniji. Njen mali život je polako gasnuo poput dogorjele svijeće. Odnukud s neba doleti plavi andeo sa srebrnim krilima te je pomiluje po uplakanim obrazima. Djevojčica se trže. »Sve će procći«, tješio ju je andeo, »ti si sada moja divna Mery. Puno sam mislio na tebe. Hajde podi sa mnom u raj, u beskrajno blaženstvo.« »Ne mogu, tužno odgovori djevojčica, »moram najprije prodati šibice.« »Ne буди luda, shvati da umireš i da jednostavno nemaš vremena«, bio je nestripljiv andeo. »Kako možeš biti tako nasrtljiv? Ja moram prodati šibice po bilo koju cijenu, evo, umirem zbog njih, magli mi se pred očima i pomalo haluciniram, ali prodavat će ih do poslednjeg daha.« »Ludice jedna«, otešlo se andelu za čija se srebrna krla hvatalo inje. »Hej«, primijeti djevojčica, »nije li to tvore krilo srebrno krilo hrvatske poezije?« »Upravo to!!!«, oduševi se Branko Maleš, »Bravo! Zasluzila si žvaku.«

Iz knjige »Svaki dan je sutra«, cdd, Zagreb 1984.

dvadeset and devet redaka

zdenko bužek

I 29 redaka čine priču
II priča se otkriva između redaka
II svaki redak je jedna rečenica
IV svaka rečenica je priča za sebe
V radi se o priči u priči
VI radi se o detalju koji je podređen cjelini

VII radi se o cjelini koja je podređena detalju
VIII samo tako priča je moguća
IX srednji put ne postoji
X kada novinama posao ne ide redakcija objavi natječaj
XI preozbiljna situacija izaziva komediju
XII priča trpi sve modifikacije
XIII ona je izraz modernog vremena
XIV tko ne čita priče ne ide u korak s vremenom
XV tko ne piše priče po narudžbi ne uklapa se u društvene tokove
XVI dosta nam je pisaca između neba i zemlje
XVII dosta je bježanja
XVIII društvo je dužno omogućiti razvoj priče
XIX hoćemo društvenu književnost
XX hoćemo slobodno izražavanje unutar zadane forme
XXI hoćemo kontroliranu slobodu
XXII hoćemo omladinski književni časopis
XXIII hoćemo svežak sto najboljih priča na 29 redaka
XXIV hoćemo antologiju kratke priče
XXV hoćemo pisati i citati
XXVI hoćemo više književnih tribina
XXVII hoćemo izražavanje
XXVIII hoćemo sve što možemo
XXIX hoćemo ono što moramo

64 priče 29 redaka,
Pitanja, Zagreb 1983.

»Jebes vojsku« rekoše muškarci
i obukoše žene u uniforme.

perspektive

željko valentić

I

Covjek koji živi sam uviđaj ima osjećaj da će netko iznenada banuti u sobu i: a) upucati ga pištoljem u trbu, b) priklati ga nožem, c) odruštiti mu sabljom glavu, d) rasjeći mu sjekirom lubanju, e) razno. Stoga je uviđaj na oprezu. Prije odlaska na spavanje dobro provjerava da li su sva vrata zaključana, svi prozori zatvoreni, da li je u ormaru samo garderoba.

2

Covjek koji je napisao priču broj I, također je samac. Unio je u nju dosta autobiografskih crta. Poslije napisane priče, a prije odlaska na spavanje, i on provjerava da li su sva vrata zaključana itd.

3

Covjek koji je napisao priču broj 2 o covjeku koji je napisao priču broj I, također je samac. I on je unio u nju dosta autobiografskih crta. Poslije napisane priče, a prije odlaska na spavanje, i on sve ono provjerava.

n

Covjek koji je napisao priču broj (n-I) o covjeku, koji je napisao priču broj (n-2) o covjeku, koji je napisao priču broj (n-3)... o covjeku, koji je napisao priču broj I (koja govoriti o samcu); također je samac. I on sve ono...

n + 1

I ja sam samac, pak, sve ovo prije spavanja... Uh, strah me je i pomisliti što mi se sve može dogoditi. Najbolje bi bilo da neprekidam priču, ali mora se. Valjda neće banuti u sobu ljutih čitalac. A u ruci mu: a) pištolj, b) nož, c) sablja, d) sjekira, e) razno.

64 priče 29 redaka,
Pitanja, Zagreb 1983.

američki humor

(99. priča)

boris gregorić

Znate, kaže se za nas Amerikance da imamo specifičan, uvrnut smisao za humor. Pa kako se uzme, za nas vi preko Atlantika imate otkačen i krajnje neduhovit humor. Pa ispričat ću vam jedan crnjak¹¹⁰ — dva Irca siluju mladu Portorikanku. Onda u pomoć Portorikandi dodu četiri Portorikanca i siluju dva Iraca, a na kraju pošto Iraci uviđaj pobiju, dode osam Iraca i združeno siluju četiri Portorikanca i mladu Portorikanku još osam puta.

110) doslovno: čaša crnog vina
preneseno: oblik crnog humor, tzv. gelgenhumorsprach

BORIS GREGORIĆ, »TEORIJSKA GRAMATIKA«
»Quorum«, Zagreb 1989.

Boriti se za mir zvuči kao jebati se za nevinost.

III GRUPA

Prepoznavanje stvarnih situacija u nespretnom društvenom kontekstu, ironična fokalizacija svakodnevnja vrlo su česta »ha, ha« mjeseta naše književnosti. Ona rado postaju prostorom rassterećivanja čitateljeve psihičke tenzije. Mislim sada na tendenciozni humor YU tema Dražena Mazura i na onaj titravi humor Dubravke Ugresić i Gorana Tribusona, prisutan gotovo u svim i kroz sve njihove proze.

drugarski vas pozdravljam

dražen mazur

Smjerno sam pokucao na musava vrata s adresom 304, a hrapav i alt vikne neka udem. U sumornoj kancelariji sjedila je pozamašna žena neodređenog godina i savršeno prosegčnog izgleda, koja je pažljivo škaricama podrezivala nokte na nogama. Bojažljivo pozdravim držeći se vratiju, a ona me ni ne pogleda. Lijevu nogu je visoko dignula zabacivši je na stol, upravo podižući nokat na palcu. Suknja joj se zadigla otkrivajući ružičasti komad masne butine. Tvrdi komadić nokta s njezinim palca frcene zrakom i ubode moj nos. Nisam se ni pomaknuo, a službenica tek sada digne glavu, oštro me odmjerivši.

— No, što bi vi? — mrzovljeno upita, a ja se sav ušeptrljim i izvučem svoju Molbu.

Pokorno predam, a ona uhvati svojim masnim prstima. Protrija njima po rubu Molbe brišući se, i mljackajući uze čitati.

— Da vidim — mrmrljala je između zaloga-ja. — C, c, c, c... to je dobro, dobro... to je to. Dobro. Samo, manjka biljeg. Sedam dinara.

Upitah gdje se može nabaviti.

— Kod Acike, kod portira.

Sjurim u prizemlje i dam deset dinara, a kako Acika nije imao sitnog, ostavim mu tri dinara te odjurim natrag.

Službenica je dотle već zgotovila svoj skromni obrok i upravo brisala svoja usta o »Drugarski vas pozdravljam« moje Molbe. Potom pljune na biljeg koji sam joj dodata te ga

kazi da ne lažete? Gdje su potvrde? Koja će vam komisija vjerovati na riječ? Kad ljudi traže stan, molbi dodaju dvadeset i više priloga, i još im se isti glatko odbijaju, a vi nemate ništa i što biste htjeli? Vidi ti njega, dove bez ičega i još se arogantno ponosa! — ljutnu se ona.

Smanjim se na polovicu svoje vlastite visine da bih dokazao kako nemam zlih namjera, a administratorka zaista smekša.

— No, dobro, dobro, ne činite takvo lice. Recite, jeste li ikad koga ubili? — zainteresira se ona, a ja odrečno mahjem glavom. — Šteta, to bi bio dobar razlog... Mislim, kao gržnja savjesti i šta ja znam. A čujte, — nastavi ona, — sigurno ste bolesni, ne daju vam stan, žena vas varala, izbaceni ste s posla ili slično. Za sve to možete donijeti potvrdu pa ćemo vidjeti.

— Dobro — prošapćem jedva čujno. — Dajte mi sve potvrde. I kada se mogu nadati rješenju?

— Ma, druže, kud ste vi navrli? Još nemate ni dokumentacije, a vi bi već rješenje. Prvo vi lijepo sve donesite, na posebnom papiru dodajte popis dokumentacije, onda ću ja ponistići biljeg, uvesti vas u knjigu. Dobit ćete broj, čovjče, zatim ću vas staviti u fascikl »RAZNO« i kad on dode na red formira se komisija od osam članova... Čekajte, gdje ste vi rođeni?

— U Zagrebu.

— A, fino. Naime, da ste rođeni izvan republike, morali bismo formirati medurepubličku komisiju, a to je znatno teže skupiti. Znate, ne mogu ljudi za svaki drek putovati u Zagreb. Da, i ovako ćemo se načekati da se skupi kvorum. Konačno će komisija razmotriti i vašu Molbu, sastaviti zapisnik i dati svoj prijedlog. Ako taj prijedlog odobri naša Skupština, što se rijetko otrouve dogada, onda stvar ide na prijepis, a tu se, na žalost, mora malo i čekati. Znate, naša daktilografska je već tri godine na porodičnom samo stanu tu djecu, pa uvijek uzimamo studentice. Te dolaze preko veze pa nemaju veze s daktilografiom i zato to malo sporije ide... zatim, to trebaju potpisati tri odgovorna druga, od kojih je barem jedan uvijek na službenom putu, pa to ja onda sprovedem u knjige i šaljem vam rješenje. Ima još nekih detalja, ali u princitu je to tako. Štimu?

Kimnem glavom, a ona zadovoljno doda:

— Ukoliko budete nezadovoljni odlukom imate pravo žalbe u roku od 15 dana po primitku rješenja.

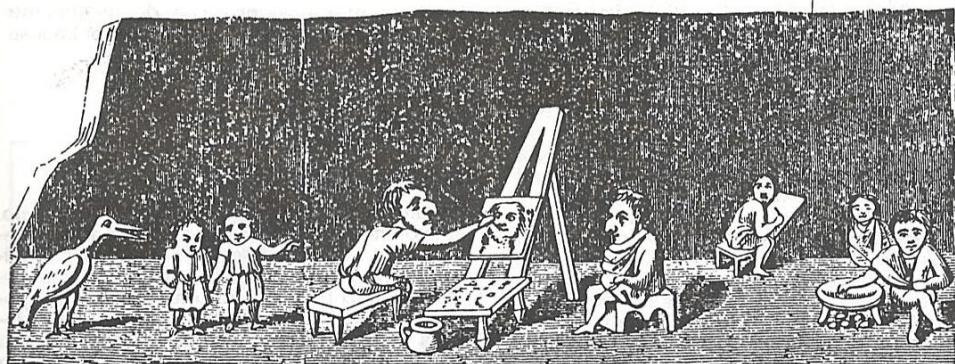
— Puno vam hvala — reknem.

— Ništa. I donesite u roku od dva mjeseca svu dokumentaciju jer ćete inače morati pisati novu molbu. To je, znate, radi datuma.

Kimnuo sam glavom i izašao. Trčeći sam se spustio niz stepenice i zadovoljno namignuo kršnom Aciku koji je prelistavao »Start«.

Izašao sam iz sive zgrade, radosno udišući svježi zrak. Radosno i sigurno: doživjet ću stotinu!

Iz knjige »PAS MATER I OSTALA RODBINA«, Revija, Osijek, 1984.

Ona nehajno ispruži svoju polunjegovanu ruku i ja pokorno predam čitabu. Čeljade samo hitne stručan pogled na namrčeni papir, pa mi prezrvivo dobaci isti odmah natrag, zainteresiravši se ponovo za svoje smrdljive nokte. Molba odleprša na pod i ja je podignem. Zaprimala se.

— Koja vam je budala rekla da s tim dodete ovđe? — konačno zareži ona neprijateljski.

— Molim lijepo, portir.

— Oh, Acika! — uzdahne ona, a ja se sjetim kršnog momka na ulazu. — On se zabunio. Idite u sobu 304.

— Molim lijepo, ali ovo je soba 304 — primjetim, sav u strahu.

— A, da! — kvrcne se ona po čelu, uz neprijazan smješak. Zatim prijede na obrezivanje kažiprsta. — Mjenjali smo brojeve sobama, zato se Acika zabunio. Vidite, i mene to još buni. Bivša soba 304, to je sada 318. Tamo se javite — izjavlji žena pa stisne usne kao da se čudi sama sebi što sa mnom toliko govor, te se toliko zdubi u obradu svojih nokata, tako da sam siguran da nije ni čula moj pozdrav na izlasku.

U 318 kao da je sjedila blizanka one noktice, pa sam prvo pomislio da sam ušao u istu sobu. Međutim, ova je upravo blagovala: kruh, ekstravuršt i jogurt. Nije ničim pokazivala da je ometam (mljackala je nesmetano dalje), a bila je mnogo razgovorljivija.

— Šta to imate? — upita, pokazujući glamom na papir u mojoj ruci.

neuredno čušne u desni kut moje Molbe. Tada se prihvati telefona.

— Vlado, jesu to ti? Čekaj, ozbiljno... je li Vlado u sobi?

Spusti slušalicu i pogleda me kao da sam joj potamano pola obitelji, uzdahne, pa opet okrene neki mali broj.

— Zdenka, Vlasta. Daj mi Miška, — čekajući Miška dugim je noktima čačkalu po svojim žučkastim Zubima. — Miško? Vlasta. Čuj, imam jedan predmet, ne znam gdje da ga stavim... molim?... nemoj se zezati, ozbiljno... Molba, da, radi se o molbi... tu je stranka... ne, nije radi stana nego stranka moli, čekaj da pročitam, da, moli da joj se odobri samoubojstvo... molim?... da, strojem je pisana... da, ima biljeg, ja sam ga uputila... Ha? Da stavim pod »razno?... čekaj... ne, samo obrazloženje, nema nikakvih priloga... aha, dobro... dobro. Fala Miško. Bok!

S gadanjem spusti slušalicu kao da je kužna, pa me nezainteresovano pogleda.

— Druže, zname li vi kako se piše MOLBA?

Pokajnički slegnem ramenima, a ona postane opasno stroga.

— Vidi ti njega, on se sjeti, ovako bez veze, pa odmah molbu. A potvrde? A prilozi? Ha?!

— strogo je podvikivala.

— Molim lijepo, oprostite, ne znam što je sve potrebno... — tihom rečem.

— Ma, čovječe, u obrazloženju ste samo naveli da vam je dosta života, a gdje su vam do-

Incest — igra za celu porodicu.

Muškarci su kao WC-i: ili su usrani, ili zauzeti.

made in usa

(odlomak)

goran tribuson

»Otrilike dvije godine kasnije, iznerviran mahanjem ilirskim zastavama, ispisao je odvjetničku firmu čirilicom, nakon čega je vrlo brzo, u omrklini, naletio na nekoliko raspoloženih šaka i zaradio lijepu seriju bubotaka. U zimi te iste godine prisustvovao je iz puke radoznalosti dogadajima na Trgu Republike i viđao dosta razbijenih lica i noseva, što ga je od radoznalog promatrača pretvorilo u zainteresiranog sudionika. Nekoliko dana kasnije prepričavao je dosta duhovit vic, čija je emotivna žaoka bila uperena protiv novog republičkog rukovodstva. Čovjek koji se u »Lovačkom rogu« najglasnije smijao, drugo jutro ga je prijavio i Politeo je dobio mjesec dana zatvora zbog »nacionalističkog ekcesa«.

GORAN TRIBUSON, MADE IN U.S.A.
Znanje, Zagreb 1986.

forsiranje romana reke

(odlomak)

dubravka ugrešić

Tu je, međutim, uskočio šef pogona, Jura, i zamolivši studenticu da gospodinu dobro prevede što će reći, rekao da smo mi, kao što je općepoznato, samoupravljačka zemlja, da se ni jedna odluka ne donosi naprečać niti s vrha, nego da prijedlog treba dati na radnički savjet, odnosno zbor radnika, pa će kolektiv zajednički odlučiti. Na to je jedna radnica rekla da oni, doduše, do sada nisu predlagali nazive proizvoda, ali da ne vidi zašto to ubuduće ne bi činili, jer je stvarno svinjarija da se njihovi proizvodi zovu tako glupim imenima kad se mogu zvati puno ljepše. Što se nije tiče, rekla je, njoj je svejedno hoće li se kobasica zvati Vraz ili Senoa, ili imenom prisutnog druga književnika, ali smatra da je prijedlog inozemnog gosta neobično potican. »Bravo, Ankica«, čuli su se povici odobravanja među radnicima. Šef pogona je samo kimnuo glavom i nešto zapisao u svoj blok. Zatim se javio jedan radnik i rekao

da je prijedlog odličan, jer su baš nedavno pustili u proizvodnju vrlo blage hrenovke da dijabetičare i djecu, pa bi bilo lijepo da se te hrenovke u čast našeg najvećeg dječjeg pjesnika Jove Jovanovića Zmaja nazovu — Zmaj. Netko je od radnika rekao da nema ništa protiv da se kobasice zovu Zmaj, ali da to ime više paše za kulen nego za dječje hrenovke. Tu su svi složili. Zatim se javila jedna radnica koja je predložila da krenu najprije s kompromisnim imenima, odnosno da za početak »zimsku salamu« nazovu, recimo, »Zagorka«, ali da se pritom misli na Mariju Jurić — Zagorku, najveću hrvatsku spisateljicu. Uto je među radnicima nastalo komešanje: jedni su predlagali da se zove »Nera«, a drugi, kikočući, da je onda bolje — »Grička vještica«. Jedan radnik, kojem je odlatala pažnja, vratio se ne počekao i prozborio da njega prezime Prša više podsjeća na ribu nego na kobasicu. »Prestani, opet si pijan...«, čuo se komentari među radnicima. Ponovo se javila radnica, ona kojoj su rekli »Bravo, Ankica«, i predložila da se nove dijetne hrene

novke nazovu prema romanu koji su dobili na poklon — »Zlatne viršle«... Ali roman se zove Zlatan prst, čulo se medju radnicima. Znam, rekla je Ankica, ali hrenovke se ne mogu zvati prst. Svi su se složili da su »Zlatne viršle« najbolji naziv za nove hrenovke. I među piscima je nastalo jednako komešanje. Leš je šapatom zlobno primjetio da već vidi recenziju u sutrašnjim novinama pod naslovom »Pršne zlatne viršle«. Prozaika Mraza, koji je smatrao da je sve to nevjerojatna komedija, ipak je izjedala zloba zbog opće pažnje udijeljene Prši, pa je sve brže tamano ponudene proizvode... Prša je samo uzdizao obrve i neodredeno mrštio čelo, kao da sve to s njim nema nikakve veze, a onda odjednom prisao šefu pogona i nešto mu šapnuo na uho. Šef pogona je zamolio goste da prime pripremljene poklon-pakete, i književnici su, dohvativši svaki svoju vrećicu, polako krenuli prema izlazu. Najaktivnija pri opraštanju bila je vremešna Poljakinja Uszko, ona se rukovala s gotovo cijelom popodnevnom smjenom.

IV GRUPA

Ispreplitanje razine zbilje i razine literature čest je književnopovijeni »mix«. To što Baraković na svom putu realiziranom u 17. stoljeću sreće neke »stvarne osobe« opisujuemo samo kao uobičajeni maniristički postupak. Ali, kako reagirati na susretanje Velida Dekica i Shakespearu u jednoj priči Bojana Muščeta, kako čitati onaj iskaz o šamponiranju mrtvaca izrečen jednim govornikom iz Miloševa romana SE kada ti je to zaista ispričao sam Damir umirući od smijeha pri izlazeњu iz autobusa u kojem je sjedio pokraj čovjeka neosvakidašnjeg zanimanja? Takav, nazvat ću ga slabim terminom privatni smijeh dolazi samo i ostvaruje se, meni se čini, kod recipijenata koji na neki način književni predložak proširuju dodavajući mu neke vlastite iskustvene činjenice: zajedničke njemu i autoru, te ponovo njemu i osobu koja se u piščevom tekstu ponaša kao lik u radnji.

se

damir miloš

U autobus. Prolaze različiti krajolici ispunjeni istom tupošću. Poja i oblik divota. Kako je predivno ono usanjeno stablo, svaka je grančica tu negde. Putnici silaze, izlaze, vožač im staje, ne staje. . . Ude sasvim običan putnik, malo pripit, jako običan. Nije imao kartu, a nije ni imao namjeru kupiti je. Sitnoga nema, a krupno ne drži. On se ne vozi da bi nekamo stigao, on je čovjek umjesto prednjeg kroz stakla. On ne govori on gleda, on ne putuje, on je putovanje. On mami svojom iskrenošću, on se naneće, on se obraća, ne jednom, svima, samo ga grupi mogu saslušati:

— Grobar sam, predgrobar, perem leševe!

Podiž glave, autobus, smiju se jer ne umiru oni. Umire se — kaže i filozof! Ne-umirem, umire se... .

— Čeličnom četkom i ledenom vodom perem leš!

Smiju se jer leš ne mogu biti oni.

— Najlakše je oprati one s bradom, imaš ih za što uhvatiti!

Pitaju ga pjanog da li mu gade. Njemu se leševi mogu gaditi, ali, savršene li prevare, to više nisam ja.

— Dva decilitra šampona po... .

Kako je dosadan prije svake rečenice, kako je dosadan u svojoj propalomosti... .

— Netko mora i to raditi. — sere gospoda pored njega smijuljeći se svojoj uspješnosti u životu.

Iz knjige

»SE«

IC »REVIJA«, Osijek 1987.

čipolino

dražen mazur

Branko Čegec nedavno se neopozivo oženio. Sa svojom Bernardom živi u lijepoj iznajmljenoj kući i nije im loše. Ona je radila kao odgajateljica u dječjem vrtiću, a on je spremao ispite na filozofskom fakultetu, povremeno poslužujući Pajalicu uredativi »Pitanja«. Zbog dołaska ljeta Bernarda prestaje raditi, a Branko više ne spremi ispite jer je ona neprekidno kod kuće. Zasitivši se seksa oni posjećuju moju ženu i mene, s obzirom da stanujemo neočekivano blizu. Snabdio sam ih prikladnom literaturom i tako je počelo. Dao sam im Rodarijeva »Čipolina«.

Nakon što oboje čitaju knjigu dolazi do strašne svade (prve među mladim supružnicima), jer se ne mogu suglasiti je li barun Naranča pozitivna ličnost.

Vidim da neće biti lako. Odlučujemo detaljnije raspravljati o toj stvari, a kako je ljeto, ideemo zajednički na more. Odabiramo Vrsar iz ovih razloga: Istra, blizu, jeftino.

Ustanovljujemo da je tačno samo ono prvo, no to niti nije najgore što nas je očekivalo.

U Vrsaru i nadalje nije dosadno.

Vidimo Branimira Donata, a kako on stoma liči barunu Naranči, opet otpočinjemo diskusiju o toj ličnosti.

Prepirka je jalova. Ipak, dopalo nam se što smo Donata usporedili i s Narančom, pa i ostale naše kolege kompariramo s likovima tog romana.

Tako je Sonja Manojlović postala grofica Trešnja, a Tito Bilopavlović knežević Mandarinko. Za Don Peršinu nismo se lako složili. Jedni su bili za Bošnjaka, drugi za Kočana. Sa gospodinom Graškom isto problemi: Klarić ili Knežević? U svakom slučaju, vrlo nam je zavavno.

Iz knjige

»Pas mater i ostala rodbina«

IC »REVIJA« OSIJEK 1984.

Orgazme, izlazi, opkoljen si!

Svi momci iz baletske škole su pederi — osim jednog koji je lezbejka.

V. GRUPA

Duhovite situacije mogu biti izazvane i **govorom razlike**, i to: na planu realizacije govorog iskaza i tematskom planu. Riječ je o nječijim govornim nedostacima koji ne izazivaju sažaljenje (tetkine monoloske partije u **Štefici Cvek**), specifičnom govoru grupa kojima čitatelj ne pripada i ne poznaje posve njihov komunikacijski kod (**Borivoj Radaković**), ili junakovom drugaćijom recepcijom nekih prihvaćenih društvenih pojava (feminističke analize junačkih narodnih pjesama na temu Kraljevića Marka i **Kraljevskom gambitu** Branke Slijepčević).

Štefica cvek u raljama života

(odlomak)

dubravka ugrešić

Tetka je sjedila u naslonjaču i tiho mrmljala:
— Nije iština da sve šnajderice umiru od igle. Naša je iž Bošanške Krupe umrla od šaldoleda. U ono vrijeme šaldoled šuo nošili šaldoledari, u onim svojim kolicima, i vikali. . . Ovako Štefica cvek u raljama života

Iz knjige
•Štefica Cvek u raljama života•
GZH, 1981

ono svi su, jebo te bok, nafukani, kuš, i nadršani, u pičku strinu, i sad bi ja trebal platit. Bum platil kurac, jebo ti bok mater! I za koju pičku materinu? Ono — kurac: odjebi s plačanjem! I otkud, jebem ti mater! Za metar dana, jebo ti vrak mater, kuš, idem u skuvou. Dobro, kuš, ono, školou sam spizdil, u kurac, ono, al niš ne šljakam, a da bi posel dobil pre vojske, to zabejbi, i sad kaj, kurac? Lova — štani, kurac, mene i mogu se lepo jebat, u pizdu strinu. Ovi pizdini, kuš, kaj su se upisali na faks u pičku materinu, njima, kuš, lako, kurac od ovce, jebo ti bok. A mene buju pozvali, ono, kuš, ne, kad bu šljiva, jebem ti mater, da ti se, ono, kuš, drek zamrzne u crevima negdi u Bosni u pičku materinoj. Znam kak je, kurac, velju mi dečki, jebiga, sranje u pizdu materinu. I onda ti ono, kuš, dode neki čoban, kurac, opanak bok ti jebo mater i jebe te u zdrav mozik, a do jučer si je rit brisal z kamenom, mater ti jebem, kuš. Ja budem tam popizdil, jebo mi pas, nekog budem, ono, vubil bum nekog u pičku materinu, ili bum sebe vubil. Zapraf, kaj ja kurac znam kaj bum napravil. Niš nebun napravil, jebiga. Ono, šutiš, kenja, jebiga, čekaš da prode kurac, bar buš nekaj naščil. Puška, bomba, ono, kuš, sve ti bu to trebalo. Samo ono, kurac, do tad treba zdržati, kuš. Starci mi pizdiju, jebo ti bok mater, stara stalno zajebava, dobro, stari ne, njega, kurac, uopće ne vidim, jebote, ono kuš, šljaka, fuš, kurac, zajebava se z autima, al nemreš od njih dobit lov da se jebesi i kaj sad, kurac? Bed u pičku materinu, kuš, ujfu, jebo ti bok mater. A meni valo treba, kurac, kuš, za put. Čuj, gile, pazi, kurac, ja ti ono, kuš, živim za Dinamo i drugo niš ne jebem. Jebiga, ono: ko je Zagrepčan, Hrvat, kurac, taj navija za Dinamo, nema tu zajebancije, jebo ti pas mater. Nekaj moraš biti, pička mu materina, a ne da ti svaki peder kenja po glavi tu di si se rodil. Kaj, kurac, kad dodej Beogradani, ono, Srbi, Ciganii u pičku materinu, i sad bu oni meni, kuš, jebo mater. Mislim. . . Znaš ono, kurac, dode zvezdaš, kuš, Ultras, jebo ti pas, pa mi se tu kurči, ono: »Imam samo dve reči — Zvezda, Zvezdal« Pa jebem ti mrtvu mater u hladnom grobu, pička ti materina, nebuš meni tu kenjal, odi si doma seri, jebem ti mater Ciganjsku. . . I oni žabarci u kurac, hajdukovi, oni bu meni križal BBB po Zagrebou i pisal Torcida, jebem ti mater u blitvi, kuš, na njih sam nadršan, ono, jebal bi ih, mi pas, kuš njih i Armadu iz Rijeke, jebem im mater isto. Al njih uvek sjebemo, kuš, oni su za kurac.

»Quorum« 4/89

dobro došli u plavi pakao

borivoj radaković

Jebo mi pas mater, kuš, ja se ne dam zajebavat. Kaj, kurac. Pa nemreš dat svakom pizdeku da te podjebava kak mu se kurac digne, jebo ti bok mater. Mislim ono, kuš, jebote. Pa pička mu materina, kuš, frajer, jebem ti mater, a kad je došel u Zagreb, ni si znaj dupe obrisat, kurac. Dela, ono, kaj tramvajac, u pičku strinu, i sad tu, kurac, ono, misli da je boga za jajca čapil. Pa najebem mu platit kartu, jebo mi pas mater, ni njemu, kurac, ni kontroloru, jebote, makar me za jaja obesiju na Trgu Republike. Čovječe, jebote, kuš, viš da je sve za kurac, ono, sve je sjebanu u pičku materinu, kuš. Mislim,

zvezdaš, kuš, Ultras, jebo ti pas, pa mi se tu kurči, ono: »Imam samo dve reči — Zvezda, Zvezdal« Pa jebem ti mrtvu mater u hladnom grobu, pička ti materina, nebuš meni tu kenjal, odi si doma seri, jebem ti mater Ciganjsku. . . I oni žabarci u kurac, hajdukovi, oni bu meni križal BBB po Zagrebou i pisal Torcida, jebem ti mater u blitvi, kuš, na njih sam nadršan, ono, jebal bi ih, mi pas, kuš njih i Armadu iz Rijeke, jebem im mater isto. Al njih uvek sjebemo, kuš, oni su za kurac.

Život je bolest koja se prenosi putem seksa.

kraljev gambit

(odlomak)

branka slijepčević

»Uglavnom, Rozina je teza bila da je Kraljević Marko neurotik, seksualno devijantan, potpuno onemogućen za uobičajene odnose sa ženom, što možda i nije za žaljenje, jer ono što bi mogao dati ništavno je.

Tražila je da zapazim da, čim ugleda ženu bez muške pratrje, odmah pada šamar (»kako ju je opalio, na zemlju je strovalio«), da osamljenim ženama trga biserne ogrlice s vrata te ih smjesti zapije u prvoj krčmi. Ako ta žena ima u rukama sitno dijete, a slučajno je na kuli, on odmah dijete »niz kulu bijelu bacì«. Potom, neprestano je oblokan (»rujno vince pije«), a isto se može reći i za Šarca (»pola Šarcu daže«). Pažljiva analiza ukazuje da je izuzetno oprezan kad se treba sukobiti s jačim neprijateljem, cesto sve čini da pobegne, ali zato rado napada njihove osamljene žene.

Finansijski slabo stoji (s majkom jede samo luk), a kada ostane bez novca, prisjeća se najčudnijih stvari, primjerice, čini mu se da je imao sestru Radojicu. A majka potvrđuje, veli, jest, imao je, ali ju je prije dvadesetak godina oteo vojvod Taj i Taj. »A je li?« izbeći se Kraljević Marko. On to ni trenutka više ne može podnosit.

Neka mu sedlaju konja i dadu sav novac koji imaju u kući. Ide on vojvodi pokazati. I stiže on.

Sestra djecu izrodila, muž joj se svida, a s razlogom je sumnjičava da je bratan traži. A on pljuje, odmah sestri preko njuške, a nečaka »niz kulu bijelu strmoglavljuje«.

— Težak neurotik, a možda i psihopat, vidiš li? — reče Roza. — A čini mi se da joj na kraju i »bijele ruke odsijeca« — zgroženo doda.

Esej je započinjao ovako: »Otklanjamо sva-ku sumnju da se položaj suvremene žene može procijeniti bez spoznaje povijesnog položaja žene. Mimo mogućnosti razmatranja zakonika, zadržat ćemo se na folklornom obrazcu žene kao takve u ciklusu pjesama o Kraljeviću Marku.«

Iz knjige
•KRALJEV GAMBIT•
Znanje, Zagreb 1988.

Najbolja kamuflaža je istina — u nju niko ne veruje.

VI GRUPA

Na prvim stranicama svog eseja »O komičnom« Henri Bergson zapisat će: »Smijeh nema većeg neprijatelja od emocija. Ne kažem da se ne bismo mogli smijati osobi koja u nama pobude sažaljenje, ili čak naklonost, ali tada ćemo na nekoliko trenutaka, morati zaboraviti tu naklonost, prigušiti to sažaljenje.« (4) Citat uzimam kao recept za čitanje Gavranove proze.

4. Henri Bergson, Smijeh

(s francuskog Bosiljka Brlečić)
Znanje, Zagreb 1987, str. 11.

najposlušniji bolesnik trpimir

miro gavran

Dragi Doktore!

Ja vam, evo, kao što očito primjećujete, pišem. Ovo nije obično pismo, to je nešto više od pisma, jer već sad slutim da ću kad dodem na kraj imati mnogo toga napisanoga. Dok vam ovo pišem zatvoren sam u sobi broj 16 (za miroljubive) s Jankom i Milenkom. Znam da ste vi zaslužni što nisam više u onoj odvratnoj sobetini s agresivcima, pa koristim stoga dakle priliku da vam se zahvalim: HVALA. Da ne zaboravim: Ja koji vam ovo pišem vaš sam najposlušniji bolesnik Trpimir. Ispričavam se što vam uopće pišem, znam da ste vi na zasluznom godišnjem odmoru i da bi najradije zaboravili nas — svoje vjerne paciente, ali s druge strane morate razumjeti i moju situaciju: nije lako usred ljeta biti zatvoren u četiri zida bez ikakve nade za skorašnji izlazak. Dragi Doktore, još jednom vam se ispričavam radi uzneniranja, ali da odmah prijedemo na stvar, tj. u čemu je problem:

A ja sam, kao što možda znate ili ne znate, u ovoj ludnici (drugu riječ ne mogu upotrijebiti) već tri godine, i sad — da sam lud: hajde de, ne bih imao ništa protiv da me držite sto godina, tj. doživotno, ali ovako: kud je grijeh, kud džabe koštam državu, kud ne mogu izdržati u ovome mome stanju. Vi ste došli k nama tek prije četiri mjeseca, pa ste već shvatili da meni nije mjesto u velikoj sobi medu agresivcima, te se ja stoga dakle nadam da ćete vi najlakše shvatiti da meni uopće nije mjesto ovđe gdje sam sad na svoju sramotu. A kad shvatite da meni ovđe nije mjesto, onda ćete valjda potpisati tu nesretnu otpusnicu. Meni je jasno da je potpisivanje otpusnica za vas nezgodna stvar, jer ako bivši bolesnik napravi neku svinjariju, onda ste vi krivi, ali ja vam mogu jamiciti svojim životom, poštenjem i razumom da vas neću iznevjeriti. Dragi Doktore, znam da ste vi ozbijljan čovjek, znam da ni vi niste travu pasli, i znam da vi želite da vam ja dadem potrebne dokaze o svome razumu. — Spreman sam dokaze o svome razumu istresti pred vaše oči, pa da možete mirno prosuditi jesam li ja ludak, ili ja nisam ludak. Dugo sam razmišljao na koji bih vas način mogao uvjeriti u svoj razum, dok se napokon nisam dosjetio. Naime: došao sam na ideju da kao dokaz svog zdravog stanja napišem, ovako po sjećanju, povijest Hrvata. O Hrvatima sam mnogo čitao, sedam debelih knjiga, ali sad, ovdje, pri ruci jasna stvar, nemam ni udžbenik, a kamoli pravu znanstvenu knjigu. E pa ja sam ovako mislio: gdje može biti lud onaj čovjek koji je u stanju po sjećanju napisati povijest jednog naroda, pa sam izvukao zaključak da ću, napišem li tu povijest dobro, u vašim očima dobiti na cijeni, i da ćete vi onda bez straha i bez natezanja potpisati onu nesretnu otpusnicu. S druge strane: ja nisam školovan čovjek, i znam da malo znam, ali povijesne sam knjige zavolio, još u šestom razredu osnovne i, uz crtane romane, to je bila moja glavna literatura, pa ako uzmete i to u obzir,

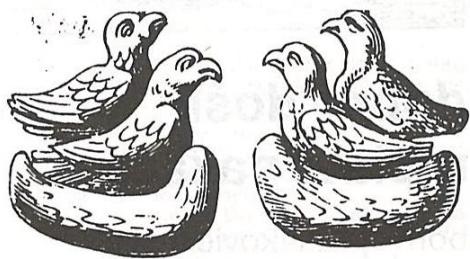
onda će, bez sumnje, ta povijest, koju ću napisati, u vašim očima još više dobiti na cijeni. I tako: skapavajući od dosade i buljeći u moje sobne drugove Janka i Milenka, rekao sam sebi: Trpimir, dodi na neku pametnu ideju, i izvadi se iz ovih govana dok se nisi udario u njima. I došao sam na tu ideju da vas uvjerim u svoju pamet. Stoga dakle u tom smislu zamolio sam Višu Medicinsku Sestruru Andu da mi dade ovu veliku bilježnicu i kemijsku olovčicu, pa da ovu bilježnicu upotrijebim kao pismo, a kad pismo tj. povijest Hrvata dovršim, onda ću zamoliti Višu Medicinsku Sestruru Andu da vam pošalje na Makarsku riviju, i da vi to ondje u miru pročitate. Koristim priliku da vas izvijestim da sam naišao na razumijevanje kod Više Medicinske Sestre Ande i da mi je ona izšla u susret, i kao što je očito dala i bilježnicu i kemijsku, pa sad što mi nebo dade — uzdam se u svoje sjećanje i poznavanje hrvatske prošlosti. Baš me sad Milenko pita što ja to pišem, a ja reko: povijest Hrvata, a on misli da ga zavitičam. Dragi Doktore, ako nemate ništa protiv, ja bih otpočeо s ovim amatersko-znanstvenim radom, i napisao bih vam to što sam obećao. Kako bi to ličilo na pravi pravcati znanstveni rad i na pravu knjigu, ja ću to sve izdijeliti na poglavljia, i svako poglavlje posebno označiti.

ovo je prvo poglavlje

Početkom sedmog stoljeća Hrvati su došli na Balkan. Prije svoga dolaska, živjeli su na jednom drugom mjestu. To drugo mjesto zvalo se *iza Karpati*. Ne zna se točno zašto su došli. Iskren da budem, meni je glupo što se za *iza Karpati* kaže *iza Karpati*, jer ako isto područje promotrimo iz perspektive Sjevernog pola, onda je to ispred Karpati. Ali dobro, nećemo sitničariti.

To vam je seljenje bilo čudno i dugotrajno: ostavili Hrvati Karpati, i hajd' trbuhom za kruhom, pa gdje stigneš. Povedoše sa sobom i Hrvatice, jer još ni jedan narod nije pobegao od svojih žena — čak ih i danas (13 stoljeća kasnije) te iste uporne žene slijede na putu u Njemačku, a ako i ne podu odmah s njima, a ono kad-tad jednog ružnog dana, osvanu u Stuttgartu, pa što si mislio da ćeš pobjeći od mene, dok ja kreparam s djecom kod kuće, ti se ovđe švalerišeš, i sve u tom smislu.

A seoba ona bijaše mučna, moj Doktore — nije bilo kamp-prikolica, ni auto-stop, čak ni Ferijalnog saveza. Nije bilo ni aviona. Ja se nikada nisam vozio u avionu, ali sam poznavao neke ljude koji su sretno sletjeli, pa su mi pričali kako je to. Trebalо je proći kroz mnoge neprijateljske zemlje, a da nevolja bude veća, te zemlje pune divljih ljudi tzv. divljaka, što školu nisu ni omirisali. Istina, ni mi Hrvati u to vrijeme nismo bili baš pitomi, ali opet uzmite kako je to: ne poznaješ teren, ne poznaješ strani jezik, ne poznaješ geografiju, a moraš ići naprijed kao muha bez glave — moraš pravo, jer nije dolazio u obzir da se vrati tamo *iza Karpati*. Gdje bi se od sramote vratili praznih ruku, cijeli svijet korača naprijed, a Hrvati nazad — ne ide to. A imali su Hrvati i svog vodu puta, odnosno više njih. Bijaše petero braće: Lovelos, Klukas, Muhlo, Kosences, Hrobatos i dvije sestre: Tuga i Buga. Oni dovede Hrvate na Balkan. A na Balkanu: da vidiš belaja. Naime, nisu samo Hrvati bili skloni putovanju — prije njih podoše Avari, i prije njih dodoše. Došli Avari na Balkan, a tu Iliri i Tračani — starosjedioci. Što da rade starosjedioci nego sjede i ne miču se. A Avari lukava rasa, neće odmah da se tuku s ovima, nego fol kažu: mi došli na more da se malo probrčkamo, pa ako može pošteno čemo platiti i boravišnu taksu i spavanje i korištenje zahoda. Na tu ponudu Iliri i Tračani sazvase sastanak, pa prodiskutiraše novonastalu situaciju. Odlučiše da će primiti Avare kao goste — turiste uz papreno visoku cijenu. — Avari prihvatiše.

SLOVO PLUS

Da se i ja ne bih posvema uklopila u didaktične tendencije književnosti, neću izbor zaključiti vlastitom propovijednom partijom, analizirajući pri tome još jednom, mogućnosti smijeha u domaćem društvenom kontekstu. »Odvjmite se sada, promatrajte život kao ravnodušni gledalac, mnoge drame pretvorit će se u komediju«, i dalje vam citiram samo Bergsona. A prevedemo li to na YU-scenu, onda ćete se moći smijati na ulicama, trgovinama, pri očitavanju stanja na vašem tekućem računu, uz obavijest o revalorizaciji kredita, u javnim toaletima, na predavanjima, pa možda i u mesnicama gdje će vas varati nudeći vam junetušnu čije geografsko porijeklo nećete nikako moći odgometnuti. Kao što bi uostalom, Zorica Radaković naslovila jednu svoju priču:

»PRIJATNO, DOBAR TEKST«

Da li je penis falusni simbol?

pisati p(j)esme

(ni-priče-ni-ezej o piscu koji je postao metafora)

mihajlo pantić

pisanje pjesme (po sebi) jalov je posao koji me rijetko može zadovoljiti

" nije jalov posao kao što ste upravo povjerivali

" jalov-ne-jalov posao koji me ne propušta

" sentimentalno je ispljuvavanje jezika najdublji grob doškolovana lingvizma ponijenje svih postojećih vrijednosti i »vrijednosti« u korist najošobnijih vrijednosti jezika i uha

Branko Čegec, »Razrezi« (VII)

Jednom sam ležao u groznici. Utopljavanje, prenojanje, vruć čaj. toplomer — 38,2.

U sobu je ušla Jelena i donela poštu. Nekoliko nevažnih pisama, opomena za neplaćene kilovate (kao da i sam radim na stuju) razglednica sa Novog Zelanda od Vesne T. (uvek ih dobijam zimi, ultramarin okeana mi najčešći oči) i knjiga. Otvaram: Melankolični ljetopis Branka Čegeca. Pročitati, kaže mi unutrašnji glas, koji, srećom, po profesiji nije kritičar. . . prisećam se prethodnih Brankovih knjiga Eros-Europa-Arafat i Zapadno-istočni spol, jezičke magme, razdrobljenih reči, nekog očaja nastanjenog u slovima, skrivenog iza igre. »ISKUSTVO JEZIKA«, šapče mi davolov-šegrt-kritičar sa rama, ali ga brzo oteram.

»Gladujem jer škrt sam gladu/jedini u žutom skafandru sobe« napisao je Čegec negde u svojoj prvoj knjizi, pa mi onedneku pada na pamet kako u svojoj prvoj zbirci priča nikako nisam uspevao da na prvom mestu upotrebitim sintagmu »sarkofag sobe«, iako je ona, tako sam mislio, a tako i danas mislim, bila noseća za »boju i atmosferu« mog ondašnjeg pisanja. (Ni slutiti nisam mogao da će se ta sintagma najzad »skrasiti« u ovom tekstu, pisanom sasvim drugim povodom. Ili možda grešim, možda je povod uvek isti, a tekstovi uvek drugi? No, to sada nije toliko važno.)

Počinjem da čitam napreskok, u bolesti. Melankolični ljetopis je groznica, reči igraju pred očima. . . smeša zvukova, ličnih imena, bizarnih podataka svakodnevice, »Simfonična kafkonija«. Brankov tekst je sedmostruka eksponicija, udišem rečenice: Surov sam kad mislim. . . A bajka je majka sa b. . . Mnoge nas se stvari nisu izravno doticale. . . vidjeli smo propagandni letak smrti koja dolazi u nizovima, srijski, industrijski, tzv. kontinuirano smrćenje. . . Ulica je vlažna guzica. Po njoj se mekano hoda. . . a baš bil spizdlo temperaturu. . . mrvicački ples metafora. . . plavi patlidžani meko snivaju svoje neuspjele fotografije. . . Prežderao sam se danas dnevnih novina i zato suviše bljujem. . . Ta, i ja imama svoje nebo, samo sam ga prizemljio. . . zene su užurbanje raznosile grudi jutarnjim ulicama. . . grad nedvojbeno čine zene, čak i u slabom feliniju. . . stada mladih alpinistica razvijala su nacionalno leksičko blago duboko izvan granica. . . Strašno mi je anarhično u duši. . . bunilo se pojčava, usta se suše, temperatura raste — 40,2. Zovu hitnu pomoć.

Dolazi lekar, osluškuje me i slaze ramenima:

— Nije mi jasno, imate samo lakšu prehladu, ali sa veoma burnom reakcijom. Da se niste uzbudili zbog nečega?

Bolje seks u pustinji nego pesak u krevetu.